

Gerrit Deutschländer, Marc van der Höh & Andreas Ranft (toim), *Symbolische Interaktion in der Residenzstadt des Spätmittelalters und der Frühen Neuzeit* (Hallische Beiträge zur Geschichte des Mittelalters und der Frühen Neuzeit 9), Akademie Verlag: Berlin 2013. 296 s.

Kolmen saksalaisen historioitsijan – Gerrit Deutschländerin, Marc van der Höh'n ja Andreas Ranftin – toimittama teos nostaa kaikkiaan yhdentoista artikkelin kautta esiin yhden varhaismodernin ajan keskeisistä prosesseista. Tällöin näet keskiajalla kiertävää elämää viettäneet ruhtinaat asettuivat hoveineen ja sitä myötä hallintokoneistoinen paikoilleen tiettyihin valtakeskuksiin – tavallisesti joihinkin syystä tai toisesta tärkeisiin kaupunkiin tai niiden liepeille. Tällaisista kaupungeista teos käyttää termiä *Residenzstadt*, siis viitaten niihin ruhtinashovien residensseinä. Huomiota saavat maallisten ruhtinaiden ohella myös piispat. Vaikka käsillä oleva teos rajaa käsittelynsä 'vain' Saksan keisarikunnan alueeseen ja oikeastaan vain territorioiden eikä kansallisvaltioiden tasolle, sen taustalla olevilla prosesseilla on yhtäläisyyksiä esimerkiksi niihin kehityskulkuihin, joista pohjoismaisessa tutkimuksessa puhutaan valtionmuodostusprosessina.

Teoksen artikkelit eivät kuitenkaan varsinaisesti kuvaa niitä prosesseja, jotka saivat ruhtinaat luopumaan kiertelevästä elämästään, vaan keskittyvät tarkastelemaan maallisten ja hengellisten vallanpitäjien sekä muiden yhteiskuntaryhmien välisiä suhteita residenssikaupungiksi muodostuneessa yhteisössä. Ajatuksena on siis analysoida ryhmien ja toimijoiden välistä vuorovaikutusta ja sen muotoja – myös ristiriitatilanteissa. Konfliktien syntyyn olikin edellytyksiä, kun aiemmin kauempana tai tilapäisemmissä kosketuksissa olleet ryhmät kuten aateli ja porvaristo joutuivat tiiviimpiin tekemisiin toistensa kanssa, eikä ruhtinas enää jatkanutkaan matkaansa seuraavaan kaupunkiin tai linnaan – ainakaan yhtä nopeasti kuin aikaisemmin.

Artikkeleiden painotukset ovat enemmän kulttuuri- kuin hallintohistoriallisia. Siinä missä Marc van der Höh'n johdanto ja Stephan

Selzerin päätäntöluku liikkuvat yleisellä tasolla, tutkimuksen tilaa ja vastaisiakin tutkimuskysymyksiä esiin nostaan, muut artikkelit ovat enimmäkseen korostetun empirialähtöisiä tapausanalyysyjä ja keskittyvät tiettyihin paikkakuntiin. Edes Saksan kontekstissa kaiken kattavia tuloksia teos ei siis tarjoa, mutta joka tapauksessa laajahkon silmäyksen tutkimuksen kenttään ainakin. Kirjallisuusviitteet, joita on joissain artikkeleissa perisaksalaiseen tyyliin varsin paljon, painottuvat aika lailla saksankieliseen tutkimukseen, mutta tutkimuksellisen vuoropuhelun kansainvälisyys taitaa muutoinkin olla sitä suurempi, mitä pienempään kielialueeseen tutkija kuuluu.

Artikkelikokoelmaa lukiessa tulee varsin pian ristiriitainen olo. Teos on kieltämättä monitieteinen ja lähtökohdiltaan modernikin: tutkimuksellisista näkökulmista painottuu symbolinen kommunikaatio, joka on kerännyt yhä enemmän huomiota antaessaan mm. historioitsijoille, kielitieteilijöille ja taidehistorioitsijoille mahdollisuuksia hedelmälliseen vuoropuheluun. Myös käsillä olevassa teoksissa analysoidaan mm. maalauksia, rakennuksia ja niiden osia sekä kaupunkiasemakaavankin käyttöä valta-aseman ja yhteiskuntajärjestyksen heijastajina. Tilallinen elementtikin on saanut huomiota, mikä onkin nykyisin lähes itsestäänselvyys. Tapausanalyysyjä havainnollistaan kiitettävästi kuvituksella, joka tosin Matthias Müllerin artikkelissa sortuu heiveröisesti perusteltuun heittoon, kun lukijalle aivan alkajaisiksi tarjotaan vaalijulisteesta napattu suurennos takavuosien valtakunnankanslerin Gerhard Schröderin kasvoista. Jos tarkoituksena olisi vakavissaan esittää teesi vallanpitäjien esittämistapojen jatkuvuuksista, moderneja aineistoja olisi pitänyt analysoida enemmänkin. Muutoinkin Müllerin artikkeli tarjoaa kuvineen sekavan potpurin, koska näkökulmaa ei ole rajattu täsmällisesti.

Tällaisesta kauneusvirheestä huolimatta teoksella on varmasti annettavaa etenkin kulttuurihistorioitsijoille ja poliittisen kulttuurin tutkijoille, mutta oikeastaan vain, jos hekin kirjoittajien tavoin keskittävät huomionsa vallanpitäjien ja ylempien yhteiskuntaryhmien statusmanifestaatioihin, siis tapoihin, joilla valtaa tuotiin näkyväksi. Ristiriitainen olo syntyykin ajoittaisesta vahvasta *déjà lu* -tuntemuksesta, joka leimaa varsinkin materiaalisen kulttuurin analyysyjä: Enkö ole jo lukenut tämän aikaisemminkin? Enkö ole jo tiennyt, miten vallanpitäjiä esittävät kuvat ja heraldiset symbolit aseteltiin näkyville, arvokkaille paikoille – kukapa ruhtinas olisikaan koristellut kuvillaan ja vaakunoillaan kaupunkinsa yleisiä käymälöitä? Eikö saksalainen sosiaalipografinen tutkimus vuosisataisine traditioineen ja mallinnuksineen ole jo tarjonnut kylliksi esimerkkejä siitä, miten valta ja vauraus asettuivat kaupunkitilaan? Eikö kirkkoja ja kirkkotilan representatiivista käyttöä koskevaa tutkimusta ole tehty jo ennen kuin symbolisen kommunikaation käsite kehitettiin? Eikö samaten hautajaisaattueiden kokoonpanoa ole jo tutkittu yhdessä jos toisessa teoksessa? Eikö kaupunkimuureihin pystytettyjen tornien

ja porttien symbolinen merkitys ole jo ollut tiedossa niiden puolustuksellisen tarkoituksen rinnalla?

Luonnollisesti lähdetilanne ohjaa tutkimusta, ja varhaismodernin ajan vallanpitäjät kykenivät ymmärrettävästi jättämään enemmän jälkiä itsestään ja pyrinnöistään heidän vähävaraiset alamaisensa. Eikä eliittien tutkimusta pidä vähätellä, koska eliitit olivat hekin osa yhteiskuntaa. Mutta luulisi jo tähänastisen mentaliteettihistoriallisen tutkimuksen saavutusten valossa olevan selvää, että esimerkiksi oikeudellisista asiakirjoista ja pyhimysten ihmeteosta kertovista kokoelmista on mahdollista kerätä tietoja myös tavallisten ihmisten ja jopa marginaaliryhmien arjesta – mukaan lukien heidän symbolisesta kommunikaatiostaan ja rooleistaan vaikkapa juuri varhaismoderneissa residenssi-kaupungeissa. Ehkä arkeologinen aineisto voisi sekin valottaa alempien yhteiskuntaryhmien materiaalista kulttuuria ja jopa heidänkin performatiivisia aktejaan. Käsillä olevasta artikkelikokoelmasta porvariston alapuolelle hierarkioissa sijoittuneet tavalliset ihmiset ja varsinkin kurjalisto on unohdettu lähes kokonaan ainakin, jos toimijuutta ajatellaan. Kaikesta päätellen useimmat kirjoittajat näkevät heidät pelkinä ylhäältä tulleen viestinnän kohteina ja vastaanottajina tai ainakin komeiden kuvallisten esitysten ja kulkueiden mykkinä katselijoina. Stephan Selzerin päätäntöluvussa sentään viitataan urbaaniin marginaaliin ja 'yön kulttuuriin' mahdollisina jatkotutkimuskohteina. Käsillä olevaakin teosta olisi kannattanut yrittää täydentää ja tasapainottaa tältä osin.

Vaikka käsittely nyt painottuukin liikaa ylätasolle, käsillä olevan teoksen ehdottomia vahvuuksia ovat empirialähtöisyys ja analyysin selkeys, joiden ansiosta kirja havainnollistaa nykytutkimuksen metodeja ja tulkintoja myös aihepiiriin vasta hakeutuvalla. Joukossa on hyvinkin tasokkaita tapausanalyysyjä, kuten Joachim Scheiderin kronikkaan perustuva lähiluenta ruhtinaan ja porvariston konflikteista ja niihin kytkeytyvästä poliittisesta kulttuurista. Andreas Bihrer esittää puolestaan omassa piispan toimijuutta tarkastelevassa artikkelissaan, että olisi tärkeää tavoittaa ne tosiasialliset ryhmät, jotka kätkeytyivät hovin ja kaupungin käsitteiden taakse. Tämä on hyvin kannatettava tavoite, joka pitäisi pitää mielessä pohjoismaisessakin tutkimuksessa.

Marko Lamberg, FT
Historian laitos
Tukholman yliopisto
marko.lamberg[at]historia.su.se